

KOMMENTAR/DEBATT

KRONIKK

Vi trenger en enhetlig linje for å kjempe mot omlegginga av det norske trygdesystemet. skriver Siri Jensen i en kommentar til regjeringas strategi for sysselsetting i 90-årene.

Siri Jensen er faglig leder i AKP

Bevar trygderettighetene!

REGJERINGA har lagt et løp for å kutte ned og legge om det norske trygdesystemet som en del av nedbygginga av velferdstaten og tilpasninga til EØS/EF.

Først nedsetter de et tverrpolitisk utvalg av alle partiene på Stortinget (og LO-lederen) som enstemmig legger fram en såkalt strategi for sysselsetting i 90-åra (Kleppe I). Strategien går i korthet ut på at lavere lønninger, dårligere trygdeordninger og et mer fleksibelt og deregulert arbeidsliv er det som må til for å gi regjeringa større økonomisk handlefrihet. Hva denne handlefriheten så skal brukes til, er det ikke enighet om; likevel kalles dette en strategi for økt sysselsetting.

Som en del av denne pakka, sikrer regjeringa seg også enighet om at det må kuttes fem milliarder i statlige overføringer i 1994. Deretter settes ned et nytt utvalg, med alle partiene (utenom SV) og representanter fra LO, som skal foreslå hvor penga skal tas (Kleppe II). Utvalget legger ikke fram noen enhetlig innstilling, men det er flertall (om enn ulike flertall) for kutt på ca. fem milliarder. De som vil verne noen ordninger, må finne seg andre ofre.

Utfra dette skal regjeringa legge fram sine kuttforslag for 94-budsjettet - før valget. Debatten skal så stå om hvor det skal kuttes i overføringene, ikke om det skal kuttes. For det er «alle» enige om at vi må. Slik utdefineres debatten om hva slags samfunn vi vil ha.

Hva skal så kuttes? De store postene er jordbruksoverføringene (der Sp er uenige), sjukelønna (LO uenig), barnetrygda (Høyre uenig) og forbrukersubsidiene. Mindre poster er kutt i støtten til eneforsørgere og i bostøtte. I tillegg strekes opp videre innsparingsmuligheter for åra framover, der både økte egenandeler og økt bruk av anbud for offentlig transport er viktige poster.

Innrettinga er klar, i tillegg til å bygge opp under regjeringas omlegging til markedsstyring av jordbruket, skal penga tas fra arbeidsfolk; fra sjuke, kvinner og unger.

Sjukelønna (inkludert lønn ved barns sjukdom) foreslås redusert med en karensdag, eller med ulike former for redusert kompensasjon. Flertallet i utvalget er mot at noen trygd skal gi 100 prosent kompensasjon. Dette gjelder også for svangerskapspermisjon.

Angrepene på sjukelønna har klasse- og kjønnsstempel. I en artikkel i Norsk Tidsskrift for arbeidsmedisin (6/91), påviser Ebba Wergeland og Tor Bjerkedal hvordan endringene i sjukelønnsordninga i Sverige rammer ufaglærte arbeidere hardere enn høyere funksjonærer, kvinner mer enn menn og folk med arbeid som er fysisk belastende eller oppjaget og ensformig, mer enn de som ikke har slikt arbeid. De skriver videre: «Argumenter om dårlig arbeidsmoral, misbruk og sluntring, sleppendte leger osv. legitimerer bare de økonomiske prioriteringene.... Politikerne burde våge å stå for sine

Kvinnelige eneforsørgere rammes hardest.

upopolære samfunnsøkonomiske prioriteringer, istedenfor å dekke seg bak misbruker-myten og skape mobbeklima i arbeidslivet».

LOs linje har vært frivillig reduksjon i sykefraværet. Det er bra at søke-lyset rettes mot dårlig arbeidsmiljø som årsak til fravær. Men når LO forplikter seg til at fraværet skal gå ned med 20 prosent på tre år, er de med på å spre myter om at sykefraværet er «for høyt». Og å legge opp til at dersom det ikke går med det gode, må det straffetiltales.

Kleppe 2 vil også angripe lønna under fravær ved barns sjukdom. Dette vil klart ramme kvinner hardest. Fortsatt er det kvinnene som tar den jobben, og det blir ikke lettere å få menn til å stille opp, om det skal gi trekk i lønn. Det samme gjelder forslaget om redusert kompensasjon for svangerskapspermisjon.

Det er flere forslag om kutt i barnetrygda. Fjerning av småbarnstillegget, like satser for hvert barn (mot høyere satser for andre og tredje barn nå), fjerning av ekstra barnetrygd i Troms og Finmark. Et mindretall, deriblant både Kleppe og LO, foreslår gradering etter inntekt. Fjerning av barnetrygda «for de rike» som det heter i propagandeaen, er et forslag som tilsynelatende kan virke sosialt. Dette understrekes ved at Høyre er mot og LO for.

Innebærer et kutt på fem milliarder

lavtlønte), LO øker til 400.000 – fortsatt svært vanlige familier.

Her berøres sentrale prinsipper i våre trygdeordninger. Noe av det som skiller våre ordninger fra EF-landas, er nettopp at vi på flere områder har generelle rettigheter/ytelser for alle. Motstykket til dette er både forsikringsmodellen der du opptjener rettigheter gjennom yrkesarbeid og sosiale støtteordninger til «verdige trengende», etter behov. Det siste gjerne kombinert med krav om kontroll av at de som får, faktisk er verdige trengende. En slik kontroll har arbeiderklassen sloss for å bli kvitt. Barnetrygda er en generell rettighet, en del av et sosialt sikkerhetsnett for alle som får barn. Også de fleste EF-land har en form for slik støtte, selv om den som regel er lavere enn hos oss. Godtas prinsippet om gradering, er veien til senking av inntektsgrensa og mer direkte behovsprø-

ving for å finne ut hvem som «trenger det mest» ikke lang.

Denne utviklinga ser en tydelig på forslaget om gradering av ekstra barnetrygd til eneforsørgere. Inntektsgrensa er foreslått til 164.000 (grensa for overgangsstonad). Mens andre bare skal ha rett til å søke!

Else Øyen peker i boka «Comparing Welfare States and their Futures» på de typiske trekkene ved angrepene på statlige velferdsordninger i alle land i 80-åra. For det første er det lettest å kutte ned på ordninger for mindre, svakere grupper, som de usynlige fattige. For det andre rettes angrepene mot universelle ordninger (for alle), og dette kan føre til de mest grunnleggende endringene. «Den langsiktige effekten av en slik kurs vil trolig svekke lojaliteten blant dem som ikke tjener på den. De vil finne private løsninger, mens de som ikke har råd nok engang vil bli overlatt til å slåss for sine egen interesser.»

Vi ser at Kleppe 2 innebærer de samme to aspektene. Angrep på mindre, økonomisk svake grupper – eneforsørgere, og begynnende omlegging fre generelle til graderte og behovsprøvede ordninger.

Kuttene skal gi større økonomisk handlefrihet

Kleppe argumenterer sjøl prinsipielt for en slik omlegging i Dagens Næringsliv 13.3: «Dessuten må velferdstaten konsentrere ytelsene der hvor de trengs mest. De som vil ha mer enn det som trengs for å sikre grunnleggende trygghet, bør ordne seg privat.»

Barnetrygda omfatter flere prinsippsspørsmål. Den er et uttrykk for at samfunnet tar økonomisk ansvar for ungene. Barn skal ikke være foreldrenes eiendom, målet må være at samfunnet betaler kostnadene ved å ha barn.

Og barnetrygda utbetales til kvinnene og er en del av deres økonomiske grunnlag, tidligere mange kvinners eneste egne penger, nå i større grad en faktor for utjevning mellom kvinner og menn. Behovsprøving etter husholdningsinntekt ser fullstendig bort fra kvinnenes økonomiske situasjon.

Kleppe understreket på pressebriefinga at det er husholdninga som må være enheten. Denne tenkninga slår igjennom på flere måter. Utvalget er svært opptatt av at ikke noen som ikke reelt er enslige, skal nyte godt av støtte. De foreslår derfor at eneforsørgere i

nye samboerforhold i første omgang skal miste den ekstra barnetrygda, og etterhvert helt likebehandles med gifte. Et slikt forslag ser bort fra at målet må være å sikre kvinner økonomisk sjølstendighet, også i forhold til eventuelt ny samboer som ikke har noe økonomisk ansvar for henne og barna. I tillegg kan et slikt forslag høre håndheves ved dyneløfting og angiveri. Når en i tillegg vil fjerne utdanningsstøtten for eneforsørgere, er det tydelig at enhver målsetting om økonomisk sjølstendighet er gravlagt. Konsekvensene av vekta på husholdningsinntekt er skremmende; veien til en lønnsinntekt pr. familie er ikke lang.

Gertrude Goldberg som har skrevet om feminisering av fattigdommen, understreker at situasjonen for eneforsørgende kvinner viser klarere enn noe annet kvinnenes situasjon i samfunnet. Og at alle kvinner bør se på seg selv som potensielle eneforsørgere. Når eneforsørgerne i tillegg rammes hardest av både kutt i bostøtte og forbrukersubsidier, blir bildet enda tydeligere. Kutt i forbrukersubsidiene blir enda mer usosialt siden de nettopp ble økt for å kompensere økt moms, spesielt for barnefamilie.

Hvert enkelt forslag rammer barnefamilier og kvinner hardest, ingen har sett på samla virkning. Innstillinga viser hvordan kampen for arbeiderklassens rettigheter og kvinnenes stilling henger nøye sammen. Mannsdominansen både i innhold og utvalgssammensetning var så total at journalistene stilte kritiske spørsmål. AKP har seinere anklaget regjeringa for brudd på likestillingsloven i sammensetninga av utvalget.

Regjeringa legger opp til alles kamp mot alle, og mange hopper på. LO-ledelsen vil mobilisere fagbevegelsen for sjukelønna mot barnetrygda, og regjeringa lokker med bevilgninger til jernbanen om kuttene går gjennom. Kostøl vil ta fra barnetrygda og gi til barnehager og Grete Knutsen vil ta fra noen eneforsørgere og gi til andre.

Istedet trengs en helhetlig linje for motstand som avviser hele pakka og hele Kleppestrategien. For dette er bare starten på en mer grunnleggende endring i våre velferdsordninger og rettigheter. I Sverige foreslås nå kutt og privatiseringer for å spare 100 milliarder over fire år. Utfordringa går til grunnplanet i fagbevegelsen, herfra trengs bevisst motstand mot LO-ledelsens splitt og hersk-linje. Det krever en grundig diskusjonen om grunnprinsippene i våre velferdssystemer. Metoden med å la ulike grupper av folk slåss seg imellom er effektiv. Men samtidig kan den tvinge fram nye allianser. Og kvinnene fins i alle grupper som rammes. Det er ikke tilfeldig at Hjelpepleierforbundet har rykket ut mot hele pakka. Alliansen mellom fagbevegelsen, bønder, eneforsørgere, hjemmearbeidende kvinner, barnefamilier og kvinnebevegelsen kommer ikke av seg selv, men den må jobbes fram om det skal være mulig å stoppe nedrigginga av våre velferds- og trygdeordninger.

Kvinnene må organisere seg